

Spolufinancováno
z programu Evropské unie
Erasmus+

"Support of the Snoezelen concept and its integration into university education"

2020-1-CZ01-KA203-078267

Případové studie - Česká republika

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Kazuistika č. 1 (žák se sluchovým postižením)

Jedná se o chlapce ve věku 12 let, nosí oboustranně sluchadla. Je žákem 4. třídy základní školy pro sluchově postižené.

Rodinná anamnéza

Chlapec vyrůstá v pětičlenné rodině. Rodina je funkční. Rodiče jsou zdraví. Starší sestra trpí alergií, mladší sestra je zdravá.

Osobní anamnéza

Chlapec pochází z druhé gravidity. Porod proběhl bez komplikací, v termínu, spontánně (3250 gramů, 49 centimetrů). Vzhledem k aspiraci plodové vody byl po porodu umístěn asi 10 hodin v inkubátoru. U chlapce bylo následně diagnostikováno postižení sluchu, mozková obrna, psychomotorická retardace, Aspergerův syndrom, porucha pozornosti s hyperaktivitou a astma. Chlapec pro své kombinované postižení byl a stále je sledován na neurologii, foniatrii, alergologii, ortopedii, pedopsychologii, psychiatrii, rehabilitaci, logopedii a je klientem speciálně pedagogického centra.

Lékařská vyšetření

Zhruba v půl roce věku chlapce si matka všimla, že někdy nereaguje na zvuky, následně byla provedena vyšetření sluchu se stanovením diagnózy praktické oboustranné hluchoty. Nosí oboustranně sluchadla, je v péči foniatra. Jako kandidát na kochleární implantaci nebyl doporučen. Příčinou postižení sluchu je uvedena strukturální abnormalita centrální nervové soustavy. Po vyšetření neurologem byla u chlapce diagnostikována mozková obrna - centrální hypertonický syndrom, psychomotorická retardace s vývojovou úrovní II. trimenonu. Z vyšetření motorických funkcí vyplývá, že chlapcova chůze je s došlapem na vnitřní stranu chodidel, páteř má lehce skoliotickou. Tělesná hybnost je omezena více vlevo v důsledku mozkové obrny, projevuje se svalová hypertonie, jemná motorika je porušena (méně zapojuje levou postiženou ruku). Chlapec byl několikrát na pobytu v lázních s cílem rehabilitační péče (cvičení, uvolnění svalové hypertonie atd.). V období školní docházky bylo vyjádřeno podezření na poruchy autistického spektra, následně byl psychiatrem diagnostikován Aspergerův syndrom. Na základě odborného vyšetření bylo také zjištěno astma bronchiale. Chlapec je alergický na kravské mléko, peří, domácí prach, roztoče, pyl trav, obilí a kočky.

Vzdělávání a speciálněpedagogická podpora

Od roku 2009 je klientem speciálně pedagogického centra pro sluchově postižené. Od září 2011 navštěvoval denně mateřskou školu pro sluchově postižené vzhledem ke své vadě sluchu. Chlapec měl odklad školní docházky. Ve školním roce 2014/2015 začal navštěvovat přípravný ročník pro žáky základní školy pro sluchově postižené, v současné době je žákem 4. ročníku této školy. Chlapec je vzděláván ve třídě o pěti chlapcích, všichni s kombinovaným postižením. Od 2. třídy základní školy byl vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu (do té doby osnovy pro žáky se sluchovým postižením), který zpracovávala třídní učitelka

podle individuálních potřeb chlapce s ohledem na jeho kombinaci postižení. Učivo zvládá adekvátně svému postižení. Individuální vzdělávací plán zohledňuje poruchu pozornosti s hyperaktivitou, mozkovou obrnu. Do výuky byl zaveden TEACCH program se zaměřením na strukturalizaci a vizualizaci. Ve třídě je od roku 2016 přítomen asistent pedagoga. Chlapec do školy dochází velmi rád, těší se. Ve škole je velmi spokojený, po zavedení individuálního vzdělávacího plánu prospívá v edukačním procesu velmi dobře.

Komunikace

Chlapec se dorozumívá znakovým jazykem, mluvenou řeč nepoužívá. Plynne užívá daktyl a gesta. Důraz je kladen na rozvoj znakového jazyka, rodiče jsou upozorňováni na význam tohoto komunikačního prostředku.

Projevy chování

V počátku školní docházky byl velmi problémovým žákem vzhledem k jeho instabilitě, hyperaktivitě, netrpělivosti, nerespektování požadavků, negativismu atd. Bylo potřeba pevného vedení, důslednosti, přesného vymezení hranic chování. Projevuje se vliv kombinovaného postižení. Postupem času se ve škole chlapcovo chování zlepšuje, dochází k určitému přizpůsobení se školnímu prostředí, samostatnost se pomalu rozvíjí. I nadále se projevuje velmi specificky, jsou patrné pohybové a zvukové stereotypy, záliba v točení, mimovolní pohyby, záliba v lesklých, svítivých předmětech. Je přítulný, pro vyjádření svých potřeb používá vedení ruky pedagoga. Oční kontakt je minimální. Ulpívá na opakování projevů a sdělování zážitků. Je zvyklý na strukturalizaci ve třídě. Přes všechny obtíže je to milý, citlivý, všímavý a živý chlapec. Ze zpráv z roku 2018 vyplývá, že je nesoustředěný, s projevy hyperaktivity, neklidu a střídání nálad.

Cíl práce ve Snoezelenu

Cílem je zaměřit se na problematické chování ve výuce, rozvoj komunikace ve znakovém jazyce, aktivnější používání levé ruky a rozvoj motoriky, na relaxaci a odpočinek v době mezi jednotlivými vyučovacími hodinami.

Průběh pobytu ve Snoezelenu

Chlapec chodí do Snoezelenu pravidelně jedenkrát týdně na dobu 40 minut, tak jak je plánováno v individuálním vzdělávacím plánu, je doprovázen asistentem pedagoga a jedná se o individuální pobyty v této místnosti. Chlapec ví, že ho čeká pobyt ve Snoezelenu, má připravenou kartičku z obrázkového rozvrhu. Těší se. Úvodní činnosti jsou věnovány postupnému zapnutí některých zařízení. Je třeba dbát na to, aby chlapec nesahal do zásuvek elektrického vedení. Budují se návyky chování. Poté se s asistentem pedagoga ve Snoezelenu přivítají a chlapec vyjadřuje přání, co by chtěl dělat. Zajímá ho závěsná houpačka, ve které se houpe a do které se schovává. Spontánně sděluje krátké informace asistentovi pedagoga (většinou opakuje zážitky z předchozí hodiny). Líbí se mu točení v houpačce. Následuje taktilní relaxace pomocí magma koule. Chlapci je vysvětleno a ukázáno, že magma koule reaguje také na zvuk, chlapec to zkouší. Zlobí se při neúspěchu, dále tuto činnost odmítá. Asistent pedagoga přinesl obrázky obličejů čtyř osob, chlapec se o ně zajímá. Všiml si, že

chybí ústa a oči. Přesouvají se do místa se stolečkem a usedají naproti sebe. Chlapec si vybírá barvu pastelky a dokresluje ústa a obličej, přitom zdůvodňuje (na otázky asistenta pedagoga), proč se holčička mračí atd. Na všechny čtyři obrázky namaloval negativní emoce. Na vyzvání se snaží napodobit emoce lidí z obrázku. V závěru chlapec pozoruje rybičky ve válci s vodou, reguluje rychlost bublinek ve vodě a tím ovlivňuje proud vody. Na vyzvání krátkým dialogem pomalu návštěva končí. Chlapec s asistentem pedagoga odchází.

Závěr

Návštěvy umožňují chlapci dostat se do jiného prostředí, než je výukové ve škole. Stimulace se jeví jako přínosná. Zpočátku pravidelných návštěv byl chlapec velmi nesoustředěný a neklidný. Často odbíhal od činností. Postupem času si zvykl, již více respektuje některá pravidla (hlavně bezpečnostní opatření). Vyžaduje již zažitý úvod a závěr návštěvy. Chlapec se učí vzájemnému respektu a přirozenou cestou i zásadám slušného chování. Návštěvy má velmi rád. Do Snoezelenu se těšívá. Baví ho činnosti aktivní. Rád si hraje v závěsné houpačce, je fascinován světly, líbí se mu třpytivé věci. Při rozhovorech často mluví o své rodině a třídní učitelce nebo o událostech, které se ten den udály ve třídě. Chlapec má prostor pro zklidnění a relaxaci. V závislosti na aktuální náladě jsou voleny činnosti aktivnější či pasivnější, vždy s individuálním přístupem a respektem k psychickému stavu chlapce.

Kazuistika č. 2 (dívka s prostou poruchou pozornosti)

Jedná se o dívku ve věku pěti let, prostá porucha pozornosti. Navštěvuje běžnou mateřskou školu.

Rodinná anamnéza

Dívka v pěstounské péči, biologická matka nejeví o dívku zájem, biologický otec je ve výkonu trestu. Pěstounská rodina žije v rodinném domě se zahradou v menším městě. Pěstouni mají své dvě děti, chlapce ve věku 12 a 17 let. Do pěstounské rodiny přibyl před půl rokem mladší sourozenec dívky, roční chlapec, který byl umístěn v kojeneckém ústavu. Dívka je v péči pěstounské rodiny třetím rokem. Pěstounka je s dětmi doma, otec pracuje v soukromé firmě. Náhradní rodina působí harmonickým dojmem. Impulsem stát se pěstouny bylo u této rodiny přání starších dětí, mít dalšího sourozence.

Osobní anamnéza

Dívka se narodila jako třetí dítě císařským řezem ve 38. týdnu těhotenství, u novorozence byl diagnostikován abstinenční syndrom z důvodu toxikomanie matky. Podávání morfinu bylo vysazeno po třech měsících. Trpěla častými rýmami, malé váhové přírůstky. V devíti měsících vyšetřena neurologem pro pozorované stáčení levého oka vzhůru. Postavila se v jedenácti měsících, samostatná chůze v šestnácti měsících. Dvakrát hospitalizována - kašel, fibrilie, později adenovirová gastroenterokolitida. Od dvou let v péči pěstounů, vývoj řeči opožděný, zpoždění v celkovém psychomotorickém vývoji. Stereotypní pohyby na lůžku před

spaním. Postupné zlepšování spánku a zvykání si na nové prostředí. Mateřskou školu začala dívka navštěvovat v necelých čtyřech letech.

Školní anamnéza

Při nástupu do mateřské školy měla dívka problém s respektováním pravidel, její pozornost byla velmi krátkodobá, často se během činnosti tzv. zasníla, problém s navazováním vztahů s ostatními dětmi v mateřské škole, vývoj jemné i hrubé motoriky mírně opožděn. Na lehátku vykřikovala, vyluzovala zvuky, stereotypní pohyby - rušila ostatní děti. Byla spíše samotářská, jediným kamarádem byl stejně starý chlapec. Vyhovovala jí individuální práce. Rodičům navrženo vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, kde byla následně dívce diagnostikována porucha pozornosti, na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny byla dívce přiznána podpůrná opatření třetího stupně, doporučen individuální vzdělávací plán a podpora asistenta pedagoga. Pedagožky mají také pravidelné konzultace s pěstouny, rodina projevuje o dítě velký zájem, snaží se řešit ihned nastalé situace. Dívka působila stále vyrovnaněji, lehčí zhoršení chování si povšimly učitelky poté, co si rodina vzala do péče také jejího mladšího bratra. V současné době se s dívkou pracuje ve třídě na základě individuálního vzdělávacího plánu, jehož součástí je také pravidelná návštěva Snoezelen prostředí.

Cíl práce ve Snoezelenu

Pomoc s navazováním vztahů s ostatními dětmi vhodným způsobem, pochopení pocitů ostatních, zlepšení jemné a hrubé motoriky, prodloužení délky pozornosti, sebeuvědomění, navození pocitu bezpečí v mateřské škole

Průběh pobytu ve Snoezelenu

Úvodní hodinu ve Snoezelen prostředí absolvovala dívka společně s dvěma stejně starými dívkami zhruba měsíc po nástupu do mateřské školy. Dívky si prohlédly místnost, všechna zařízení, vyzkoušely měkký nábytek. Dívce udělala největší radost žlutá houpací kachna. Pomocí dataprojektoru byla dívkám puštěna krátká pohádka s názvem „Bambulín a Berunka ve školce“. S návštěvami Snoezelenu se u dívky váhalo, také vzhledem k tomu, že doposud nebyla vyšetřena dětským neurologem a nebyla jasná diagnóza. Pobyt ve Snoezelenu je důležité plánovat s ohledem na zdravotní stav dětí, zejména pokud by bylo podezření na epilepsii. Několik dalších návštěv probíhalo s podobným scénářem. První strukturovanou hodinou, které se dívka účastnila, byla hodina s názvem „Moře“. V úvodní části, kdy děti relaxují u zvuků šumění moře, vydržela jen krátce. Zapojila se do všech aktivit této hodiny a zvládla pobyt ve Snoezelenu v délce 25 minut, musela být však více motivována a povzbuzována než ostatní děti, hodina byla plánovaně zkrácena o patnáct minut. Cílem byla především spolupráce s ostatními dětmi a rozvoj komunikace. Děti sbíraly a počítaly mušle, třídily je dle struktury, velikosti. Na začátku hodiny byla spíše nejistá, postupně se rozmluvila. Vyhovovala jí individuální práce a s dětmi příliš nespolupracovala. Hodina byla rozdělena na tři části, následující dvě části byly věnovány rozvoji motoriky (tvoření barevných chobotnic z plastelíny, skládání jezera, skákání přes mořské vlny, chůze po písku atd.). V dalších hodinách se pak zlepšovala její komunikace i schopnost spolupráce. Hodiny ve Snoezelenu

probíhaly zpočátku zhruba jednou za čtrnáct dnů, později jedenkrát týdně, postupně se podařilo čas prodloužit až na 45 minut a také alespoň občas zařadit další, většinou relaxační (volnočasovou) hodinu v trvání 25-30 minut. V relaxačních hodinách se provádí krátká dechová cvičení, děti relaxují u čtené či video pohádky, u poslechu hudby a stavění z písku. Dívka byla opatrná v navazování kontaktů, nedokázala odolat předložené nabídce (ovoce) a vyčkat, až na ni dojde řada, oční kontakt nenavazovala, líbila se jí technika, světelná vlákna, vodní válec, u čtené pohádky neudržela pozornost, přebíhala od vodního sloupu k jezeru, chvilkami působila zasněně. Na základě dlouhodobého pozorování lze vidět zlepšení v oblasti komunikace, slovní zásoby a spolupráce s terapeutem/pedagogem.

Závěr

Díky pravidelným návštěvám ve Snoezelen prostředí se zde dívka cítí bezpečně, nemá ostych, komunikuje. Dokáže zde vyjádřit své emoce, také učitelka vidí zlepšení v chování a respektování pravidel třídy, oceňuje její schopnost se omluvit. Během jednoho roku se dívka velmi zlepšila, nejen díky práci ve Snoezelenu, ale také tomu jistě dopomohla trpělivá práce učitelek a především pěstounů. Daří se jí lépe navazovat vztahy s ostatními dětmi, také se velmi zlepšily její stereotypní pohyby na lehátku. Zlepšil se oční kontakt a celková komunikace s pedagogy i dětmi. Do mateřské školy chodí dívka velmi ráda a pobyty ve Snoezelenu doslova miluje. Bylo by dobré nadále využívat Snoezelen prostředí jednou až dvakrát týdně v délce 40 minut a zařazovat cviky vhodné pro děti s prostou poruchou pozornosti.

Kazuistika č. 3 (žena s Downovým syndromem)

Jedná se o ženu ve věku 46 let s Downovým syndromem. Je uživatelkou služeb v domově pro osoby se zdravotním postižením.

Osobní anamnéza

Žena s Downovým syndromem s mentální úrovní v pásmu středně těžkého mentálního postižení. Z přidružených zdravotních obtíží trpí hypertenzí, oční vadou a má také ortopedické problémy, které komplikuje i její nadváha. Narodila se v pořadí jako třetí dítě v rodině. Od tří let byla umístěna v domově pro osoby se zdravotním postižením, který poskytoval sociální služby dětem a mládeži do 26 let. V 18 letech se přestěhovala do jiného domova pro osoby se zdravotním postižením.

Rodinná anamnéza

Z rodičů ženy žije pouze matka, která bydlí přímo v městě domova pro osoby se zdravotním postižením, a se kterou je žena v každodenním telefonickém nebo osobním kontaktu. Žena také s matkou často jezdí na výlety. Po smrti otce si matka našla nového životního partnera. Žena má dvě sestry. Se všemi členy užší i širší rodiny má velmi dobrý vztah. Udržují vzájemný písemný, telefonický nebo osobní kontakt. Rodina má zavedené určité společné rituály a žena velmi špatně nese, pokud dojde k nějakým změnám.

Vzdělávání, komunikace, zapojení do života v domově pro osoby se zdravotním postižením

Žena navštěvovala pouze mateřskou školu. V domově pro osoby se zdravotním postižením už v dalším vzdělávání nepokračovala, byla osvobozena od povinné školní docházky. Nevládá základy trivia. Čte pouze symboly, umí pracovat s piktogramy, přečte obrázky. Podle obrázků dokáže vyprávět jednoduchý příběh. Nezná hodnotu peněz, proto nemá ani vlastní kapesné. Věci, které potřebuje, jí kupuje zpravidla matka. Žena je komunikativní, řeč je srozumitelná. V rozhovoru umí vyjádřit svůj názor. Pouze když neví, co má odpovědět, neřekne, že neví, ale odbíhá od tématu. Je orientována místně, to znamená, že se po domově pro osoby se zdravotním postižením pohybuje zcela samostatně. Mimo areál vychází buď v doprovodu zkušeného uživatele, nebo pracovníka zařízení/asistenta. Není to z důvodu špatné orientace v okolí, ale z důvodu její bezpečnosti, protože její pozornost je rozptýlená, a to by mohlo být nebezpečné například při přecházení silnice apod. Časově je orientovaná v tom smyslu, že ví, jaké je roční období, den v týdnu, část dne. Hodiny poznávat neumí. V oblasti sebeobslužných činností, hygieny i stravování je zcela soběstačná. V rámci aktivit nabízených uživatelům domova pro osoby se zdravotním postižením se zapojuje do pěveckého a dramatického kroužku. Účinkovala v divadelním představení „O Sněhurce“. Jezdí na zájezdy, dříve se účastnila i pobytových zájezdů, v současnosti se kvůli zhoršujícímu zdravotnímu stavu účastní pouze jednodenních výletů. Pravidelně dochází na pracovní terapii, kde má své stále pracovní místo a úkol. Podílela se například na stříhání textilních zbytků, které se následně používají jako náplně do polštářů. Do února 2016 bydlela žena přímo v zařízení ve dvoulůžkovém pokoji. Od února je přestěhovaná i se svou tehdejší spolubydlící a zároveň kamarádkou do nově otevřeného bytu chráněného bydlení. Uživatelům obývacím tyto byty poskytuje podporu asistent chráněného bydlení. V novém bytě žena s oblibou odpočívá, ale ráda dělá i drobné domácí práce, jako je úklid a příprava pokrmů společně s asistentkou a spolubydlící. Do budoucna si přeje bydlet s matkou. Mluví o tom, že se spolu přestěhují do opraveného domku a budou společně chodit na procházky nebo jezdit na výlety. U ženy došlo k omezení svéprávnosti, jako opatrovnice byla ustanovena matka.

Průběh pobytu ve Snoezelenu

Do Snoezelen místnosti dochází žena velmi ráda, aktivit v ní se účastní od jeho otevření v zařízení. Patří mezi uživatele, kteří zvládají pobyt ve Snoezelenu i při skupinových aktivitách. Někdy však absolvuje individuální pobyt. Na terapii se vždy těší a přichází dobře naladěna. Má ráda červenou a žlutou barvu. Velmi si oblíbila houpací síť, ráda zpívá, hraje na rytmické hudební nástroje, dotýká se optických vláken a plazmové koule. V úvodních hodinách si žena vyzkoušela jednotlivé zóny v místnosti, aby si pro sebe vybrala nejvhodnější, nepohodlnější a nejbezpečnější místo. Nechá na sebe působit vizuální podněty a místnost využívá pro svoji relaxaci. Hned při prvním pobytu v multismyslovém prostředí ji nejvíce zaujalo tzv. hvězdné nebe. Ve většině případů se aktivně účastní všech nabízených aktivit. V průběhu činností ve dvojici byla vždy ta aktivnější. Někdy se snažila „řídít“ svou kamarádku, být tou, která určuje, kdo kde bude sedět, nebo na jaký nástroj má kamarádka hrát apod. Terapeutka ovšem situaci vždy citlivě usměrnila a aktivity probíhaly v přátelské atmosféře. Při odchodu ze Snoezelenu vždy vyjádřila lítost nad tím, že už aktivity skončily a

zároveň terapeutku ubezpečila, že se těší na další. V rámci pobytu ve Snoezelenu je většinou aktivní a nadšeně se účastní připravených aktivit, jen občas má v individuální hodině přání si jenom povídat a relaxovat.

Závěr

Snoezelen má na ženu pozitivní vliv, pomáhá jí při překonávání bázlivosti nebo při zvládání stresových situací, které špatně snáší. Relaxace je dobrá i vzhledem k její emoční labilitě. U ženy bylo diagnostikováno zlepšení motorických funkcí. A největší pokrok je patrný v oblasti komunikace, žena lépe komunikuje s ostatními uživateli domova a také s jeho zaměstnanci.

Kazuistika č. 4 (žák s poruchou autistického spektra)

Jedná se o chlapce ve věku devíti let, dětský autismus. Navštěvuje základní školu speciální.

Osobní anamnéza

Chlapci byl diagnostikován dětský autismus se středně těžkou symptomatikou v kombinaci s těžkým mentálním postižením. Porod chlapce byl kvůli diagnostikované eklampsii matky vyvolávaný. Chlapec musel být umístěn na šest dní do inkubátoru. Stoj v 11 měsících, první kroky kolem 14 měsíců, samostatná chůze od 18 měsíců. Ve svých devíti letech zatím nepoužívá slova. Chlapec byl do 3,5 let inkontinentní.

Rodinná anamnéza

Chlapec vyrůstá v úplné rodině. Matka i otec mají vysokoškolské vzdělání. Oba rodiče jsou zdraví, dva mladší sourozenci také. V širší rodině chlapce byl diagnostikován atypický autismus.

Školní anamnéza

V předškolním období chlapec docházel na jeden den v týdnu do soukromé lesní mateřské školy, po celou dobu mu byl k dispozici asistent pedagoga. Měl roční odklad povinné školní docházky. V současné době je chlapec žákem 1. ročníku základní školy speciální a vzdělává se podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální, díl II. Na základě diagnostikovaných speciálních vzdělávacích potřeb má přiznána podpůrná opatření 5. stupně. Chlapec se do školy těší a užívá si to tam. Z bezpečnostních důvodů vyžaduje neustálý dohled, protože má tendenci nekontrolovaně odcházet ze třídy. Vyhovuje mu možnost pohybu po třídě nebo přechod do jiné místnosti. V sociálním kontaktu preferuje spíše dospělé. Do kolektivu spolužáků se moc nezapojuje, o přestávkách si hraje sám nebo ostatní při hře pozoruje. Na běžné dětské hry nereaguje. Pokud navazuje s druhou osobou kontakt, tak do ní silně tlačí bradou. Verbálně se chlapec nevyjadřuje, spíše vokalizuje. Občas se mu podaří jednoznačně vyjádřit nesouhlas - „ne“. Chápe jednoduché a opakující se pokyny. Vnímání chlapce je výrazně výběrové. Některé smyslové podněty ho velmi zaujmou a je těžké ho od

nich odpoutat. Dlouho setrvává v jejich sledování. Rád a dlouze pozoruje vlastní obraz v zrcadle, hraje si přitom s jazykem a cení zuby. Chlapec má vytvořeny jednoduché sociální návyky. S podporou a ukázkou uklízí hračky na své místo. Připraví si ke svačině talíř, svačtinový box a pití. Úkoly plní s určitou latencí, opakovaným pobízením a pod přímým vedením. Někdy spolupracuje, jindy nikoliv. Spolupráce při cílených činnostech není příliš obvyklá. V případě necílených úkolů chlapec spontánně opouští své místo a přechází po třídě. Pro plnění cílených úkolů je obtížné chlapce motivovat. Pozornost je velmi krátkodobá. Rád pracuje s různými vkládačkami. Bezpečně rozpozná a přiřadí shodné barvy. Baví ho přelévání vody, přesypávání písku a práce s různými manipulačními stavebnicemi. Chlapec nechce plnit úkoly tužkou, raději používá k práci barevné kuličkové pero. Spontánně čmárá. Hrubá motorika chlapce je v normě. Snaží se o chytání míče, ale potřebuje k tomu dopomoc. Cíleně míč nehází, spíše jej odhodí. Velmi rád skáče na trampolíně.

Průběh pobytu ve Snoezelenu

V úvodní hodině po příchodu do Snoezelenu si chlapec připravenou místnost krátce prohlédl a ihned ho zaujala připravená nabídková plocha. Přestože je z ranního rituálu ve třídě zvyklý na zahajování aktivit zvonečkem, v tuto chvíli ho zvonek vůbec nezajímal. Jako první aktivitu si vybral nošení rukou do přírodnin. Do krabice s přírodninami nořil nejen ruce, ale také bosé nohy. U této aktivity vydržel poměrně dlouho a vypadal velice spokojeně. Třídil přírodniny a skládat z nich obrazce však nechtěl. I přes ukázkou, co má s přírodninami dělat, je ukládal do krabice k ostatním. Po této aktivitě se na chvíli usadil na zem, opřel se o vak a prohlížel si prostor Snoezelenu. V tu chvíli na něj začala učitelka házet listy jak přírodní, tak umělé. Chlapci se to velice líbilo, začal se smát a listy si prohlížel. Po chvíli je také začal pouštět z výšky na zem. Učitelka mu ukázala, že suché listí může v dlaních rozdrtit, ale k tomu se vůbec neměl. Další aktivita, která ho zaujala na velmi dlouhou dobu, byla manipulace s dešťovou holí. K této aktivitě se pohodlně usadil a opřel se o polohovací vak. Velmi rychle s holí manipuloval, takže zvuk, který hůl vydávala, byl velmi intenzivní a rychlý. Občas si udělal krátkou přestávku a díval se na vodní sloup. Ostatní aktivity ho téměř vůbec nezaujaly. Díval se, jak učitelka manipuluje s větrníkem a drakem, ale zkusit si aktivitu sám nechtěl. Ačkoli je chlapec zvyklý mít ke svačině jablko, při aktivitách ve Snoezelenu ho nechtěl ochutnat ani k němu přičichnout. Odvracel tvář. Výrobek na závěr aktivity vytvořit nechtěl, ale díval se, jak ho vytvářela učitelka. Závěrečný rituál oznamující ukončení aktivit chlapec již zvládl a na zvonek sám zazvonil.

Závěr

Chlapec chodí do Snoezelenu rád. Vždy se tam velmi těší. Nejvíce se podílí na aktivitách rozvíjející zrakovou, sluchovou a hmatovou percepci. Pomůcky a aktivity, které byly k jeho rozvoji připravené, pro něj byly většinou zajímavé a díky nim dokázal lépe udržet pozornost do konce aktivity. Jednalo se například o nošení rukou do přírodnin, prohlížení si padajících listů, manipulaci s dešťovou holí a ocean drumem, sledování vodního sloupu, pozorování lampy akvária, práce s hlinou apod. Do aktivit podporující čichovou a chuťovou percepci se zapojovat nechtěl. Výjimku tvořila hodina s tématem čokoláda. Chlapec má čokoládu rád, proto ji neměl problém ochutnat. Ochutnání medu u něj byla spíše náhoda,

popřípadě na něj mohl být zvyklý z domova. Při rozvoji prostorové a směrové orientace záleželo na připravených aktivitách. Chlapec je poměrně zručný a baví ho různé manipulační aktivity, což se také ve Snoezelenu prokázalo. Aktivity, které ho zaujaly, byly například stavění sněhuláka z polystyrenových koulí nebo manipulace s dešťovou holí a ocean drumem. Třídění či přiřazování obrázků či různých předmětů se nesetkalo s příliš dobrou odezvou.

Kazuistika č. 5 (žák se souběžným postižením více vadami)

Jedná se o chlapce ve věku 14 let, souběžné postižení více vadami. Navštěvuje základní školu speciální.

Osobní anamnéza

Chlapci byla diagnostikována mozková obrna - spastická kvadruparéza s těžším postižením dolních končetin, těžký až hluboký stupeň mentálního postižení, autistické rysy a epilepsie. Chlapec je z druhého těhotenství, které bylo rizikové. Porod proběhl spontánně, předčasně ve 33. týdnu těhotenství. Chlapec byl tři týdny v inkubátoru, prodělal novorozeneckou žloutenku. Chlapec byl po narození pasivní, apatický, bylo patrné značné vývojové opoždění zejména v oblasti motoriky, vzhledem k diagnostikované mozkové obrně byla patrná těžká spasticita celého těla.

Rodinná anamnéza

U otce a matky se nevyskytují žádné zátěže a nemoci, oba jsou zdraví. Staršímu bratrovi byla diagnostikována porucha pozornosti s hyperaktivitou.

Socializace

Chlapec je milý, otevřený, je u něj patrná potřeba sociálního kontaktu. Rozlišuje známé a neznámé osoby. Má své oblíbence, jsou to rodiče, někteří učitelé a vychovatelé. Tyto osoby poslouchá a respektuje, chce jim být neustále nablízku. Problém je, když do kolektivu přijde pro něj neznámá osoba, adaptace na ní mu trvá delší dobu a vyskytují se negativní projevy chování. Objevují se u něj i pohybové stereotypy, jako je kývání hlavou, ťukání do lavice nebo do nějakého předmětu.

Sebeobsluha

U chlapce je vždy nutný doprovod další dospělé osoby. Chlapec je imobilní, hygienické návyky nejsou vytvořeny. Je inkontinentní, na potřebu neupozorní, není ani výraznější reakce po vykonání potřeby do pleny. Při hygieně a umývání rukou si rád hraje s proudem vody. Je krmen, objevují se problémy s polykáním a kousáním, proto je mu podávána zejména kašovitá strava. Pije s dopomocí druhé osoby, která přidržuje hrnek s náustkem.

Komunikace

Vývoj řeči odpovídá diagnostikovanému stupni mentálního postižení, projevuje se hrdelními zvuky a hlasitým smíchem.

Smyslové vnímání

V oblasti zrakového vnímání reaguje na kontrastní a barevné předměty. Problémy mu dělá zraková fixace a zaměření pozornosti. Výborně reaguje na světelné podněty. Sluchové vnímání odpovídá stupni postižení, otáčí se za zvukem, miluje hudbu, zejména výrazné rytmy, rozlišuje známé a oblíbené melodie, naopak nemá rád vysoké tóny, ty jsou mu nepříjemné, reaguje na ně kvílením, křikem a celkovou nervozitou. V oblasti somatického vnímání je znatelný snížený práh bolesti, to se projevuje častým sebepoškozováním, zejména kousáním, což je pro něj zřejmě určitá forma stimulace. Z chuťových podnětů upřednostňuje sladké chutě, má rád například ochucené jogurty.

Hrubá a jemná motorika

Hybnost je vzhledem k stanové diagnóze (mozková obrna) značně omezena. Dokáže se s dopomocí přetočit ze zad na břicho, avšak přetáčení opačné, z břicha na záda mu dělá značné problémy. Jemná motorika je vlivem spasmů pravé končetiny omezena. Objevuje se snaha o úchop, který je však spíše náhodný. Natahuje ruku k předmětům, které jsou pro něj atraktivní, jsou to zpravidla zvukové hračky. Velkou radost mu přináší kovová cinkající kulička, která navíc vydává jemnou vibraci. Když se chlapci vloží nějaký předmět do dlaně, snaží se s ním manipulovat a strká si jej do úst.

Průběh pobytu ve Snoezelenu

Chlapec se po příchodu do Snoezelenu cítil nejistý. Postupem času v něm ale našel zalíbení, v současnosti se na pobyt v multismyslové místnosti těší. Ve Snoezelenu se u chlapce provádí zraková stimulace, hmatová stimulace, stimulace na rozvoj somatického vnímání a pobytu ve Snoezelenu se využívá za účelem relaxace. Pobyt ve Snoezelenu je součástí jeho edukace a je plánován nejméně na jednu hodinu týdně dle individuálního vzdělávacího plánu. Zraková stimulace se prováděla pomocí vhodně nasvícených předmětů UV zářivkou a bylo patrné, že chlapce předměty zaujaly a snažil se o úchop, který byl klešťovitý. Výborně také reagoval na světélkující dutá vlákna, kterými byl téměř konsternován. I u nich se snažil o úchop, což se mu v tomto případě dařilo, neboť mu vlákna zůstávala mezi prsty a mohl si s nimi pohrávat. Účelná byla také stimulace pomocí projekce světla, která se pohybuje po místnosti. Žák se je snažil chytat, natahoval se po nich, a tímto se procvičovala zraková fixace. Rozvoj somatického vnímání se prováděl také pomocí vodního lůžka. Chlapec byl položen na vodní lůžko, se kterým se začalo houpat a kolébat a tím docházelo ke změnám polohy chlapce. Chlapec reagoval pozitivně, nechal se sebou manipulovat, což v prostředí třídy nebylo možné. Poté se začalo s masáží celého těla. Postupovalo se od rukou směrem k hrudníku, poté byly namasírovány i obě dolní končetiny. Nebyla však opomenuta ani záda, chlapec byl přetočen na břicho a záda byla následně namáčkovaná. Chlapec byl celou dobu uvolněný, došlo ke zklidnění dýchání. Při aktivitách ve Snoezelenu se rozvíjely další smysly, chuť a čich. Rozvoj chuťového vnímání prováděla učitelka s chlapcem stimulací hybnosti jazyka, opakovaným cvičením jeho vysouvání a zasouvání s motivací lízání lízátkem. U chlapce byly také použity prvky orofaciální stimulace a masáže obličeje. K dotekům v obličejové části se chlapec stavěl negativně, později došlo k

uvolnění a svolil k dotekům i této části. Na závěr hodiny byla plánovaná relaxace, buď na vodním lůžku za doprovodu hudby a vibrací, které vychází z vodního lůžka, nebo jen vhodně nasvícenou místností.

Závěr

Pobyt v multisenzorické místnosti má pro chlapce mimořádný význam, zejména z hlediska rozvoje somatického vnímání a hmatové stimulace a pro další rozvoj jemné motoriky. Při masáži, hlazení a míčkování dochází u chlapce k uvědomování si jednotlivých částí svého těla. Při uvolnění spastických horních končetin je také možný nácvik úchopu, což by ve třídě bylo velmi obtížné. Pro plánování dalších aktivit je důležité, že došlo k navázání takového vztahu mezi učitelkou a žákem, který akceptuje její manipulaci s jeho tělem, což v prostředí třídy nemá rád.

Kazuistika č. 6 (klientka s DN – Sociální rehabilitace ANIMA VIVA z.s.)

Klientka XY má 61 let, je rozvedená a žije v jedné domácnosti se svou dospělou dcerou, z bývalého manželství má ještě další dvě již dospělé děti. Dříve klientka ráda četla, věnovala se oboru pekařství/cukrářství, chodila do přírody, stagnací zdravotního stavu a s ním spojených problémů však přestala mít radost ze života, začala se izolovat v domácím prostředí a v současnosti nedokáže prožívat pozitivní emoce, byť má povahu velmi milou, přátelskou a laskavou, nedokáže se podílet na žádné činnosti či aktivitě, která by ji činila radost, vše potřebné provádí s velmi pasivním nastavením, což pro klientku není typické.

Klientka XY se již několik let potýká s onkologickou léčbou, prošla si několika operacemi, následnou chemoterapií, kterou podstupovala opakovaně z důvodu navrácení rakovinotvorných buněk. Z minulosti má diagnostikovanou psychiatrickou diagnózu, konkrétně okruh poruch nálad a úzkostných poruch, deprese a úzkosti se klientce navrátily právě kvůli stagnující onkologické léčbě. Klientka má z důvodu výše uvedených zdravotních problémů stanovenou invaliditu 3. stupně, dříve byla zaměstnankyní na chráněném pracovním místě v rámci organizace ANIMA VIVA z.s., pracovní poměr však kvůli dlouhodobým zdravotním problémům musela nakonec ukončit. Právě z důvodu navázání klientky XY na službu Sociální rehabilitaci (dále jen SR) v minulosti, ji byla nabídnuta docházka do SR, díky které by mohla získat větší podporu v řešení své dlouhodobě nepříznivé sociální situace v rámci prostředí pro ni známé, což by mohlo mít motivující efekt.

Na základě potřeb klientky, které byly shledány především v oblastech znovu nalezení vnitřní motivace a zdrojů pro řešení své nepříznivé soc. situace, v podpoře k aktivnějšímu trávení volného času, což by klientce pomohlo ve změně negativního smýšlení způsobeném stagnující onkologickou léčbou a také potřebě snížení sociální izolace, která klientce XY hrozí z důvodu minimálních sociálních kontaktů. Docházka do služby SR byla po společné domluvě stanovena na dvakrát týdně do nácviků Muzikohraní a Čtení na pokračování, kde budou výše uvedené potřeby klientky pravidelně posilovány. Oba nácviky budou probíhat výhradně ve Snoezelen místnosti, která bude podpůrným prvkem v naplňování stanoveného

cíle individuálního plánu klientky, který si určila jako: „Chci se naučit změnit své negativní myšlenky na pozitivní“. Pravidelným pobytem klientky ve Snoezelen místnosti u ní byly po velmi krátké době viditelné pozitivní změny v jejím prožívání a myšlení. V multismyslové místnosti se dokázala mnohem lépe uvolnit, v porovnání s jejím projevem v běžné denní místnosti, našla si zde oblíbené místo, které pravidelně využívala. Byla otevřená používání dostupných pomůcek jako jsou optická vlákna, aromaterapie za pomoci vonného difuzéru, bublinkový válec, který u ní navozoval pocity klidu, projekce při relaxaci, která je u ní oblíbenou volbou pro závěrečnou relaxaci v místnosti. Klientka vždy aktivně přistoupila ke každé aktivitě či činnosti, kterou ji pracovníci v rámci pobytu ve Snoezelenu, nabízeli. Změny v prožívání klientky byly patrné v jejím projevu, kdy postupně dokázala stále častěji a lépe hovořit o svých potřebách a pocitech, sdělovat své názory a myšlenky, začala prožívat i radostné emoce, které vystřídaly ty negativní ve formě především pláče, které projevovala na začátku docházky do SR. Pravidelný pobyt ve Snoezelenu si klientka XY vždy viditelně užívá, pocity, které ji místnost dodává a vzbuzuje v ní, dokáže konkrétně popisovat a hovořit o nich, jedná se o prožitky a pocity výhradně pozitivní. Díky bezpečí, které klientce místnost Snoezelenu dává, se zlepšila i její komunikace směrem k ostatním klientům, kterým dokáže projevovat podporu a pochopení, což je motivující jak pro ni, tak pro ostatní, ale i komunikace směrem k pracovníkům se zlepšila, což vede k efektivnějšímu zjišťování momentálních potřeb a možnosti na ně reagovat. Klientka se naučila pravidelně využívat relaxační techniky ve svém domácím prostředí, které pravidelně praktikuje ve Snoezelenu v rámci relaxace uplatňované v nácvicích SR. Byť se zdravotní stav klientky XY nelepšil, ba naopak došlo bohužel k jeho zhoršení a opětovnému nastoupení chemoterapie, díky pravidelné docházce do služby SR a zlepšení psychického stavu, zvládá klientka tuto nenadálou situaci bez negativních prožitků, pohled na svět se u klientky změnil k viditelně lepšímu, je odhodlána dalším zdravotním komplikacím čelit. Celkové zlepšení nepříznivé sociální situace a naplňování cíle individuálního plánu je patrné také na skutečnosti, že klientka XY přijala nabídku opětovného zaměstnání na chráněném pracovním místě v rámci ANIMA VIVA z.s., získala opět určitý denní režim a motivaci pro to, aktivně trávit volný čas, obnovila si také pracovní návyky, které izolací v domácím prostředí a pasivním trávením volného času postupně ztratila, možnost dělat nějakou práci, za kterou je oceněna a pochválena, je pro ni velmi motivující a viditelně klientce změnila vztah sama k sobě a její sebevědomí. Vliv Snoezelenu na naplňování cíle individuálního plánu klientky je patrný ve všech ohledech, klientka XY se do místnosti vždy velmi těší a pobyt v ní si viditelně užívá, její chuť do života a síla zvládat své problémy je patrná na jejím projevu i schopnosti prožívat pozitivní a radostné emoce, kterou dlouhodobou a stagnující onkologickou léčbou ztratila. Práce s klientkou XY v rámci Snoezelenu i nadále pokračuje, byť již došlo ke zlepšení jejího psychického stavu, cíl jejího individuálního plánu nebyl z jejího pohledu naplněn a potřeba podpory ze strany služby SR je tak stále patrná.